

НОВА ФРАЗЕОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВІЙСЬКОВОЇ СФЕРИ

В. В. Погонець, аспірант

Запорізький національний університет,

вул. Стратосферна 8, м. Запоріжжя, 69077, Україна

E-mail: rogonets83@rambler.ru

У роботі проведено лінгвальний та соціолінгвальний аналізи фразеологічних інновацій військової сфери англійської мови. Визначено поняття фразеології, з'ясовано принципи класифікації фразеологічних одиниць, розподілено військові фразеологічні одиниці за двома типами класифікації. Виявлено механізми формування фразеологізмів військової сфери сучасної англійської мови, зокрема, метафоричний та метонімічний переноси, евфемізацію. Виокремлено аналогію як універсальний механізм творення фразеологізмів. Визначено чинники, які впливають на процес збагачення військового вокабуляру та роль сучасних технологій у формуванні військових фразеологічних одиниць. Окреслено центри фразеологічних інновацій у вигляді понять та відповідних лексичних одиниць, а саме: «війна», «тероризм», «зброя та її типи».

Ключові слова: військова сфера, інновації, збагачення, класифікація, механізми, формування, фразеологічні одиниці.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю аналізу нових фразеологічних інновацій як засобу відображення змін у військовій сфері. Ця сфера відіграє важливу роль у збагаченні словникового складу новими сталими словосполученнями, з урахуванням відсутності фундаментальних наукових розвідок, присвячених цій проблемі.

Розробленням **теоретичних питань** фразеології та її класифікацією займалися Н. М. Амосова, В. Л. Архангельський, В. В. Виноградов, О. В. Кунін [1-4], теоретичною базою слугують лінгвальні та соціолінгвальні розвідки сучасних вітчизняних науковців (В. В. Балабін, Д. В. Василенко, С. М. Єнікєєва, Ю. А. Зацний [5-8]).

Метою цієї статті є лінгвальний та соціолінгвальний аналіз фразеологічних інновацій. Реалізація мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- визначення поняття фразеологізму;
- з'ясування принципів класифікації фразеологічних одиниць;
- виявлення механізмів формування фразеологізмів військової сфери в сучасній англійській мові.

Об'єкт дослідження – фразеологічні інновації військової сфери англійської мови.

Предмет – лінгвальні та соціолінгвальні параметри військових фразеологічних одиниць сучасної англійської мови.

Поняття «фразеологізм» може розумітися у вузькому сенсі як сталі сполучення слів, які є повністю або частково переосмисленими [4, с. 8]. Проте в нашій науковій праці поняття фразеології розглядається в широкому значенні, тобто не тільки словосполучення з повністю або частковим переосмисленим значенням, але і стійкі словосполучення взагалі, у тому числі і сталі термінологічні словосполучення. Тим більше, що в лінгвістиці англосовітських країн більш вживаним є не термін «фразеологічна одиниця» (*phraseological unit*), а так зване «стале словосполучення» (*set-expression*), на рівні з ним також використовується поняття «ідіома» (*idiom*).

Є різні принципи класифікації фразеологічних одиниць залежно від їхніх структурних, семантичних та генетичних параметрів. Для нашого дослідження більш релевантною, насамперед, є семантична класифікація, яку запропонував

В. В. Виноградов. Згідно з цією класифікацією фразеологічні одиниці поділяються на три типи: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності і фразеологічні сполучення [3, с. 89].

Фразеологічні єдності – це стійкі сполучення слів, узагальнене значення яких частково пов'язане із семантикою їхніх складових компонентів. Вони сприймаються як метафори або стійкі порівняння, тобто використовуються як описові образні вирази. Розглянуті нами фразеологізми військової сфери здебільшого подані саме фразеологічними єдностями: *friendly fire death* – «смерть від власних військ у результаті помилкових пострілів і бомбардувань», *daisy-cutter bomb* – «суперпотужна бомба, після вибуху якої створюється вогненна куля, що розплавляє буквально все в радіусі до двохсот метрів», *ghost soldier* – «фіктивний учасник бойових дій», *death blossom* – «стрілянина з автоматичної зброї довгими чергами».

Фразеологічні сполучення – це стійкі звороти, до складу яких входять як слова з вільним значенням, так і з фразеологічно зв'язаним. Їхніми ознаками є допустима варіантність одного з компонентів, перестановка компонентів, можлива заміна ключового слова синонімічним. У військовій сфері такі фразеологізми досить часто використовують для позначення різновидів сучасних війн: *hybrid warfare, non-linear warfare, smart war, drone warfare*.

Фразеологічні зрощення – це стійкі сполучення, цілісне значення яких не залежить від значення складових компонентів. Вони є синтаксично неподільними, можуть включати у свій склад застарілі слова, граматичні архаїзми, здебільшого в них неможлива перестановка компонентів. Для фразеології військової сфери не характерне вживання фразеологічних зрощень, проте є випадки, коли словосполучення, незрозумілі із сучасної точки зору: *rock and roll* – «відкрити вогонь з автоматичної зброї».

Наступною не менш важливою для фразеологічних одиниць військової сфери є структурна класифікація. Військові фразеологізми за своєю граматичною функцією можна розподілити на такі типи: номінативні (субстантивні, ад'єктивні, адвербіальні) та дієслівні. Серед продуктивних моделей створення номінативних фразеологізмів можна виділити такі моделі, як N + N, Adj + N, N + Prep + N, N + Conj + N.

Переважає кількість інноваційних фразеологізмів військової сфери подана номінативними словосполученнями за моделлю N + N: *hybrid warfare* – «військова стратегія, яка об'єднує звичайну й кібервійну», *drone warfare* – «ведення військових дій із допомогою безпілотних літальних апаратів», *rucksack bomb* – «вибуховий пристрій у вигляді рюкзака», *baby nuke* – «ядерна міні-бомба», *death blossom* – «стрілянина з автоматичної зброї довгими чергами», *fratricide problem* – «втрати живої сили й техніки в результаті помилкових обстрілів, бомбардувань».

За моделлю N + Prep + N створені такі фразеологізми, як *war on terror* – «війна з тероризмом», *age of terror* – «початок третього тисячоліття, час, коли особливо загострилася терористична діяльність», *axis of evil* – «країни, що проводять політику тероризму», функціонує також модель N + Conj + N: *shock and awe* – «масоване використання суперточної вогневої сили з метою придушення ворожого опору».

Наступною продуктивною моделлю створення номінативних фразеологізмів є модель Adj + N: *dirty bomber* – «терорист, який може виготовити або застосувати радіологічну бомбу», *happy gear* – «захисне, особливо куленепробивне спорядження вояка», *friendly fire death* – «смерть від власних військ у результаті помилкових пострілів і бомбардувань», *mine-resistant vehicle* – «військовий транспортний засіб, який може рухатися замінованими дорогами», *casualty-free wars* – «майбутні війни, майже без жертв у живій силі».

Дієслівні фразеологізми складають незначну частину інноваційних словосполучень та відтворюються, як правило, за моделлю V + N: *give battle* – «боротися, дати бій», *join battle* – «вступати в бій», *sling the bat* – «спілкуватися з місцевим населенням під час військових операцій». В окремих випадках вживаються й такі моделі, як V + Conj + V, V + Adj + N, V + Prep + N: *cut and jog* – «поступово

припиняти бойові дії, завершувати війну», *draw the first blood* – «наносити першого удару», *lay down arms* – «складати зброю, здаватися», *fly to arms* – «поспіхом готуватися до війни».

Розглянемо чинники процесу розвитку військового вокабуляру фразеологічними одиницями, основними з яких є: військові конфлікти; розвиток військової науки й техніки; роль сучасних технологій у військовій сфері; новітні військові стратегії й тактики.

У цій статті ми приділяємо увагу такому чиннику, як роль сучасних технологій у військовій сфері. Особливий вплив на формування фразеології військової сфери в останні десятиліття має сфера сучасних комп'ютерних технологій. Так, для позначення війни, вирішальним чинником у яких є не зброя, а інформація, вживаються такі словосполучення, як *information warfare*, *technocentric warfare*; організація і ведення бойових дій із допомогою інформаційно-комп'ютерних мереж іменується сталим словосполученням *network-centric warfare*; ведення військових дій із допомогою безпілотних літальних апаратів називають *drone warfare*, а війна, у якій застосовується сучасна техніка та «розумна зброя», отримала такі назви, як *smart war*, *digital warfare*, *wired war*.

Щодо механізмів та способів утворення нових військових фразеологічних одиниць, слід зазначити, що основними тут є метафоричний та метонімічний переноси, евфемізація та аналогія.

Як було зазначено вище, основна частина фразеологізмів (фразеологічні єдності), що вживаються у військовій сфері, подано метафорично-переосмисленими вільними словосполученнями: *ghost soldier* – «фіктивний учасник бойових дій», *baby nuke* – «ядерна міні-бомба», *death blossom* – «стрілянина з автоматичної зброї довгими чергами», *happy gear* – «захисне, особливо куленепробивне спорядження військового».

Водночас метонімія відіграє не менш важливу роль у формуванні фразеологічних інновацій: *human bomb* – «пояс смертника, вибухівка на тілі людини», *battle rattle* – «військова амуніція, яку вояки переносять за собою під час бойових дій», *rucksack bomb* – «вибуховий пристрій у вигляді рюкзака».

В останні десятиліття широкого використання набуває евфемізація як механізм та процес творення нових фразеологічних одиниць [9, с. 18]. Серед понять військової сфери, які підлягають процесу евфемізації, можна виділити такі:

- назви бойових дій, операцій: *clean warfare* - «війна, під час якої вражаються лише воєнні об'єкти», *casualty-free wars* – «майбутні війни, майже без втрат у живій силі», *collateral damage (casualties)* – «жертви серед цивільного населення під час війни», *anticipatory self-defense* – «збройна агресія проти певної країни»;
- об'єкти військових дій: *targeted leader*, *target of opportunity*, *high value target* – «лідери терористичних угруповань»;
- види зброї: *unconventional weapons* – «зброя масового знищення», *global reach weapons* - «міжконтинентальні балістичні ракети з ядерними боеголовками», *daisy-cutter bomb* – «суперпотужна бомба, після вибуху якої створюється вогненна куля, що розплавляє буквально все в радіусі до двохсот метрів», *high power microwave* – «мікрохвильова бомба», зброя, яка знищує, або виводить із ладу, головно, сучасну техніку й устаткування», *Massive Ordnance Air Burst* – «найбільш руйнівна неядерна бомба (ця майже десятитонна бомба начинена неядерною вибухівкою, проте її застосування створює ефект вибуху невеликої атомної бомби)»;
- терористичні дії та їхні учасники: *jihad job* – «терористична акція, скоєна ісламськими терористами», *martyrdom operations* – «здійснення терористичних акцій в ім'я джихаду».

Універсальним механізмом формування фразеологічних одиниць можна вважати аналогію, тобто створення нової фразеологічної одиниці за зразком наявної шляхом

заміни певних компонентів [10, с. 181]. Шляхом аналогії створюються синонімічні, антонімічні та тематично-споріднені фразеологізми.

Як свідчить проведений аналіз, серед військової фразеології за аналогією створені синонімічні та тематично-споріднені фразеологізми. Так, за аналогією до словосполучення *weapons of mass destruction* «зброя масового знищення» виникає та набуває розповсюдження така синонімічна фразеологічна інновація, як *weapons of mass effect*. Прикладом тематично-спорідненого фразеологізму, сформованого за аналогією, є інновація англійської мови *serial bomber* «серійний» терорист, утворена на основі словосполучення *serial killer* «серійний вбивця».

Нова фразеологія може слугувати базою для подальшого утворення сталих словосполучень, шляхом деталізації або прирощення. Так, поява словосполучення *improvised explosive device (IED)* – «саморобний вибуховий пристрій», яке надійшло в загальне користування під час війни в Іраку 2003 року, спричинило виникнення цілої низки аналогічних фразеологічних словосполучень, пов'язаних із засобами пересування та здійснення терористичних дій з елементами вибуху: *vehicle-born improvised explosive device (VIED)*, *person-born improvised explosive device (PIED)*, *improvised nuclear device (IND)*.

Розглянемо базові поняття, які слугують центрами фразеологічних інновацій. У процесі творення нових фразеологізмів військової сфери в основі лежать такі головні поняття військової справи, як «війна», «тероризм», «зброя та її типи», і відповідні слова, що відбивають ці поняття:

- *bomb*: (*dirty bomb, smart bomb, ethnic bomb, rucksack bomb*);
- *terror(ism)*: (*New Global Terrorism, age of terror, international terrorism, suicidal terrorism*);
- *war(fare)*: (*asymmetric warfare, hybrid warfare, information warfare, electronic warfare*);
- *weapon*: (*weapons of mass destruction, unconventional weapons, weapons of terror, nuclear weapons*).

У результаті великої популярності так званих «розумних технологій» та «розумного спорядження» для військових лексема *smart* стає центром для таких сталих словосполучень, як *smart war, smart weapons, smart uniform, smart body armor*. Крім того, продуктивним центром інноваційних фразеологізмів стає демографічне поняття «генерація» і відповідна лексична одиниця *generation*, на її основі утворюються такі словосполучення, як *fourth generation warfare, generation 9/11, post terror generation*.

Висновки. У цій статті фразеологія військової сфери подана нами крізь призму двох класифікацій: семантичної і структурної. Були виявлені механізми формування фразеологізмів у сучасній англійській мові військової сфери, зокрема, метафоричний та метонімічний механізми, а також евфемізація. Універсальним механізмом формування нової фразеології можна вважати аналогію. Нами розглянуті чинники, які впливають на процес розвитку військового вокабуляру, а також роль сучасних комп'ютерних технологій у формуванні фразеології військової сфери. Були визначені головні поняття військової справи і відповідні одиниці, які лежать в основі процесу творення нових фразеологізмів військової сфери та слугують центрами фразеологічних інновацій.

НОВАЯ ФРАЗЕОЛОГИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ВОЕННОЙ СФЕРЫ

В. В. Погонец, аспирант

Запорожский национальный университет,
ул. Стратосферная 8, г. Запорожье, 69077, Украина
E-mail: pogonets83@rambler.ru

В данной работе был проведен лингвальный и социолингвальный анализ фразеологических инноваций военной сферы в английском языке. Определено понятие фразеологии, выявлены принципы классификации

фразеологических единиц, фразеологизмы военной сферы распределены по критериям двух типов классификаций. Выявлены механизмы формирования фразеологических единиц военной сферы в современном английском языке (метафорический и метонимический переносы, эвфимизация). Универсальным механизмом образования фразеологизмов можно считать аналогию. Определены факторы, влияющие на процесс пополнения военного вокабуляра фразеологическими единицами и роль современных технологий в формировании фразеологических единиц. Очерчены центры фразеологических инноваций в виде понятий и соответствующих лексических единиц, а именно «война», «терроризм», «оружие и его виды».

Ключевые слова: военная сфера, инновации, классификация, механизмы, обогащение, формирование, фразеологические единицы.

NEW ENGLISH MILITARY SET-EXPRESSIONS

V. V. Pogonets, postgraduate
Zaporizhzhia National University,
8, Stratosphera St., Zaporizhzhia, 69077, Ukraine
E-mail: pogonets83@rambler.ru

This article deals with new military phraseology in English with lingual and sociolingual analysis. Military phraseological innovations have been classified by semantic and structural parameters. The mechanisms of formation are metaphor, metonymy, euphemism. Analogy should be considered as a universal mechanism. The main factors of development of military vocabulary are military conflicts, development of military science and technology, new military strategies and tactics. Modern technology has played an essential role in enriching English vocabulary of set-expressions.

Key words: classification, innovations, mechanisms, military, phraseology, set-expressions.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосова Н. М. Основы английской фразеологии / Н. М. Амосова. – Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1963. – 243 с.
2. Архангельский В. Л. Устойчивые фразы в современном русском языке. Основы теории устойчивых фраз и проблемы общей фразеологии. – Ростов н/Д. : Изд-во Ростовского ун-та, 1964. – 315 с.
3. Виноградов В. В. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины / В. В. Виноградов // Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М. : Наука, 1977. – 254 с.
4. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – М. : Просвещение, 1986. – 360 с.
5. Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу : автореф. дис ... канд. філол. наук : 10.02.16 / В. В. Балабін; Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2002. – 24 с.
6. Василенко Д. В. Розвиток словникового складу англійської мови військової сфери ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Д. В. Василенко; Донецький національний ун-т. – Донецьк, 2008. – 22 с.
7. Єнікєєва С. М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови: монографія / С. М. Єнікєєва. – Запоріжжя: Запорізький національний ун-т, 2006. – 303 с.
8. Зацний Ю. А. Антитерористична боротьба і поповнення словникового складу сучасної англійської мови: монографія / Ю. А. Зацний, А. Б. Семенчук. - Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2013. – 220 с.
9. Зацний Ю. А. Нова розмовна лексика і фразеологія: Англо-український словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова Книга, 2010. – 224 с.
10. Зацний Ю. А. Сучасний англійський світ і збагачення словникового складу: монографія. – Львів: Паіс, 2007. – 228с.

REFERENCES

1. Amosova, N. M. (1963) *Fundamentals of English phraseology*. Leningrad, Izdatelstvo Leningradskogo universita, 243 p.
2. Arkhangel'skiy, V. L. (1964) *Set-expressions in the Modern Russian. Fundamentals of the theory of set-expressions and problems of general phraseology*. Rostov n/D., Rostov University, 315 p.
3. Vinogradov, V. V. (1977) *Basic concepts of Russian phraseology as a linguistic discipline*, Moscow, Nauka, 254 p.
4. Kulin, A. V. (1986) *Course of Phraseology of Modern English*. Moscow : Prosvechsheniie, 360 p.
5. Balabin, V. V. (2002) *Modern American military slang as a problem of translation*. Kyiv, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 24 p.
6. Vasylenko, D. V. (2008) *The Development of the English Military Vocabulary in the 20th – at the beginning of the 21st c.*. Donetsk, Donetsk National University, 22 p.
7. Yenikieieva, S. M. (2006) *Systimacity and development of word formation of modern English*. Zaporizhye, Zaporozhye National University, 303 p.

8. Zatsny, Yu. A., Semenchuk, A. B. (2013) *An antiterrorist struggle and reaching vocabulary of Modern English*. Zaporizhzhia : Zaporizkyi natsionalnyi universitet, 220 p.
9. Zatsny, Y. A., Yankov, A. V. (2010) *New conversational vocabulary and phraseology: English-Ukrainian dictionary*. Vinnytsia : Nova Knyga, 224 p.
10. Zatsny, Yu. A. (2007) *Contemporary English-speaking world and enriching the vocabulary*. Lviv: Pais, 228 p.

Received: February, 14, 2017